

(La séance publique est ouverte à 14.01 heures.)

1. Ouverture de la séance publique

M. Claude Wiseler, Président | Ech maachen d'Sëtzung op.

2. Ordre du jour

Et gëtt proposéiert, d'Motioun vun der Madamm Paulette Lenert iwwert d'Mesüren am Beräich vum Logement, déi gëschter deponéiert gouf, op den Ordre du jour vun haut, warscheinlech nom Punkt iwwert d'Resolutioun vum Här Gusty Graas, ze setzen.

Ass d'Chamber mat dëser Proposition averstanen?

(Assentiment)

Dann ass dat esou decidéiert.

3. 8360 – Projet de loi portant approbation des statuts de l'Institut international pour la démocratie et l'assistance électorale (IDEA International), fait à Stockholm, le 27 février 1995

Als éischte Punkt op eisem Ordre du jour vun haut steet de Projet de loi 8360 iwwert d'Adoptioun vun de Statuter vum Internationalen Institut fir Demokratie a Walhëllef. Ech erënnere Iech drun, datt dëst e Riedemodell „avec rapport et sans débat“ ass an deemno folgendermoossen opgedeelt ass: De Rapporteur huet 5 Minutten, d'Regierung huet, wa se wëllt, och 5 Minutten. An d'Wuert huet elo de Rapporteur vum Projet de loi, den honorabelen Här Gusty Graas. Här Graas, Dir hutt d'Wuert.

Rapport de la Commission des Affaires étrangères et européennes, de la Coopération, du Commerce extérieur et à la Grande Région

M. Gusty Graas (DP), rapporteur | Merci, Här Président. „IDEA“ steet fir „Institut international pour la démocratie et l'assistance électorale“. Bon, ech wëll elo kengem ze no trieden, mee ech ginn dervun aus, datt net jiddwereen eppes kann dermat ufänken. Dee Begrëff ass zwar hei zu Lëtzebuerg vläicht méi bekannt, mee do geet et ëm eng Fondation IDEA; iwwert déi schwätze mer awer elo net.

IDEA gouf de 27. Februar 1995 zu Stockholm vu 14 Membere gegrënnt. D'Membere si Regierungen aus deenen eenzelne Memberstaaten. Fir der IDEA kënnen bäizetrieden, muss een en Attachement zur Demokratie an zu demokratesche Valeure bewisen. Et kann een och ausgeschloss ginn, wann een, wéi gesot, rechtsstaatlech Kritären net méi respektéiert. An IDEA huet am Fong elo och e volle juristesche Statut.

De Siège ass zu Stockholm. Si kënnen allerdéngs och Büroen op anere Plazen opmaachen, an de Moment si se op 19 verschidde Plazen och nach dorëmmer vertrueden. Et ass u sech, wéi ech datt schoonn duerchblécke gelooss hunn, eng ganz nobel Aufgab, well et geet hei ëm d'Verbreedung vun demokratesche Valeuren op der ganzer Welt. Ech mengen, grad an dëser Zäit ass et méi wéi jee wichteg, datt mer esou Institutiounen hunn.

Et geet och drëms, d'Kooperatioun tëschent deenen eenzele Memberstaaten ze verbessern an och Avisen ze ginn a virun allem awer och Ënnerstëtzung ze ginn, fir an deene Länner d'Demokratie nach ze verbessern. Si kënnen och Seminären organiséieren, si kënnen Fortbildungscoursen organiséieren, zum Beispill iwwert d'Ofhale vu fräie Walen.

Op Basis vun der Charte vun de Vereenten Natiounen ass dësen Institut och bei der UNO agedroen an e geneisst do zënter 2003 e Statut d'observateur bei der Generalversammlung.

D'Statute bestinn aus 17 Artikelen. Ech ginn natierlech elo net an den Detail vun deenen eenzelnen Artikelen an, mee ech wollt der awer e puer hei eenzel erwänen, zum Beispill d'Artikelen 3 a 4, déi preziséieren, a wéi enger Form IDEA och mat aneren internationalen Organisatiounen ka kooperéieren, an d'Verpflichtunge vun de Membere an hirem Land, wéi se d'Wärter vun der Demokratie lieue mussen.

Da sief vläicht och nach kuerz op den Artikel 5 higewisen: Do geet et ëm de Finanzement. Dee besteet éischter aus Kontributiounen an och aus Donen, an zwar och duerch d'Recette vum Verkaf vu Publikatiounen. A Lëtzebuerg bezitt zum Beispill fräiwëleg alljoers 10.000 Euro.

Da sief vläicht nach kuerz den Artikel 14 hei ernimmt, do geet et ëm d'Iwwerdroung vun Hoheitsrechter un d'IDEA. An dowéinst – dat wëll ech hei vläicht nach eng Kéier ënnersträichen – muss dee Projet hei och mat Majorité qualifizéiert gestëmmt ginn. Dat ass also keen einfachen, normale Projet de loi.

Laut dem Artikel 8 besteet dann de Conseil consultatif aus maximum 15 Membere. De Moment sinn do Leit aus dem Myanmar, Nigeria oder Kamerun dra vertrueden.

(Brouhaha)

Da gëtt et natierlech e Conseil, wou all Member dra vertrueden ass als Memberstaat. Lëtzebuerg ass de Moment duerch säin Ambassadeur zu Kopenhagen, den Här Henri Schumacher, dra vertrueden. Haut sinn 38 Länner an deem Institut, ënner anerem Indien, Mexiko, Botswana, Schwäiz, Frankräich, Benin, Südafrika, Mongolei oder Australien. Et ass also schonn eng Organisatioun, déi ouni Zweifel e weltwäite Charakter huet. A si schaffen och an 32 verschidde Länner. Si hunn och schonn dëst Joer aacht Publikatiounen erausginn, dovunner ënner anerem eng iwwert de Sudan.

Ze bemerken ass, datt Lëtzebuerg zënter 2018 Member ass. A mir hunn – ass et Zoufall oder net? – dëst Joer d'Presidence. Eis Presidentschaft steet ënnert den Theeme Genre an Demokratie. Dat ënnersträicht awer och de laangjäregen Asaz vun eisem Land fir Minoritéiten a fir Fraerechter. An da gëtt den Akzent awer och nach op zwee Soustheeme geluecht, an zwar Digitalisatioun a Klimawandel.

Eng siwe Reuniounen hunn ënner eiser Presidence stattfonnt, eng Dosen Evenementer goufen organiséiert, vu Working Breakfast bis Evenementer op fir de Public. Dat goung vu Bangkok iwwer Bréissel bis op New York.

An da wëll ech awer och nach hei ënnersträichen, datt eise Minister, den Här Xavier Bettel, och un engem Evenement mat IDEA zu New York deelgeholl huet während der Semaine ministérielle vun der UNO. An en hat souguer och e Videomessage gemaach beim Lancement vum IDEA Global State of Democracy Report.

An da wëll ech awer och nach drun erënnere: Een, deen dem Här Xavier Bettel gutt nogelauschert huet bei sengen aussepolitische Rieden – dat war jo jiddwereen heibannen –, deen huet och matkritt, datt en och relativ vill iwwer IDEA dee Moment hei geschwat huet, wat am Fong geholl och nach d'Wichtigkeet vun där Institutioun hei ënnersträicht. Wéi gesot, d'Vizepresidentschaft hunn de Moment Norwegen an Uruguay an am Comité directeur ass och nach Schweden. An déi nächst Presidentschaft gëtt vun der Dominikanescher Republik assuréiert.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, dann nach ganz kuerz: De Projet de loi gouf de 24. März (veullez lire: de 4. März) dëst Joer vum Ausseminister deposéiert. Den 21. Oktober hate mer en an der Kommissioun virgestallt. Do gouf och de Rapporteur designéiert an der Persoun vum President vun der Kommissioun. Den 2. Dezember 2024 gouf de Rapport eestëmmeg ugeholl.

Den Avis vum Conseil d'État dëst Joer war vum 12. Juli. En hat just eng Remark, wéi gesot: En huet nach eng Kéier op den Aspekt vun der Majorité qualifizéiert higewisen. Den Avis vun der Chambre de commerce war vum 18. Abrëll 2024. Déi ware mam Rapport averstanen.

Ech hu jo bal meng Zäit respektéiert! Ech soen Iech Merci fir d'Nolauschteren.

Plusieurs voix | Très bien!

M. Claude Wiseler, Président | Merci, Här Graas, fir Äre schrëftlechen a fir Äre mündleche Rapport.

D'Regierung huet d'Wuert, wa se wëllt. Här Minister.

Prise de position du Gouvernement

M. Xavier Bettel, Ministre des Affaires étrangères et du Commerce extérieur | Ech sinn iwwerzeegt, Här President, dass, wann en Debat gewiescht wär, all Orateur hei dem Rapporteur Merci gesot hätt fir säi schrëftlechen a säi mündleche Rapport. Dat hätte mer gehat, mee just fir Merci ze soen, dass dee Projet de loi och esou séier konnt ëmgesat ginn. An ech wëll och do dem Här Schumacher Merci soen, deen déi Presidence assuréiert huet, an onsen Ekippen och fir d'Aarbecht. Mee merci och un d'Chamber, dass dat esou séier konnt gemaach ginn.

M. Claude Wiseler, Président | Villmools merci. Domat wär dann d'Diskussioun schonn ofgeschloss.

Vu datt déi esou schnell ofgeschloss war, géing ech Iech, éier mer zum Vott kommen, froen, nozechecken, ob Der Iech och alleguer ageloggt hutt. Wann dat de Fall ass, géinge mer dann zur Ofstëmmung iwwert de Projet de loi 8360 kommen. Den Text steet am Document parlementaire 8360³.

Vote sur l'ensemble du projet de loi 8360 et dispense du second vote constitutionnel

Ech maachen de Vott op. De Quorum ass erreecht. Vote par procuration. Da schléissen ech de Vott of.

D'Resultat vum Vott ass: 59 Jo-Stëmme bei kenger Nee-Stëmm a kenger Abstention. Domat ass dëse Projet de loi also mat 59 Jo-Stëmmen, kenger Nee-Stëmm a kenger Abstention ugeholl.

Résultat définitif après redressement: le projet de loi 8360 est adopté à l'unanimité des 60 votants.

Ont voté oui: Mmes Diane Adehm, Nancy Arendt épouse Kemp (par Mme Nathalie Morgenthaler), MM. Maurice Bauer, Jeff Boonen, Alex Donnersbach, Emile Eicher, Félix Eischen, Paul Galles, Mme Françoise Kemp, MM. Marc Lies, Ricardo Marques, Mmes Octavie Modert, Nathalie Morgenthaler, MM. Laurent Mosar, Jean-Paul Schaaf, Marc Spautz, Charles Weiler, Mme Stéphanie Weydert, MM. Claude Wiseler, Michel Wolter et Laurent Zeimet;

Mme Barbara Agostino, MM. Guy Arendt, André Bauler, Gilles Baum, Mmes Simone Beissel, Corinne Cahen, MM. Luc Emering (par M. André Bauler), Fernand Etgen, Patrick Goldschmidt (par M. Gusty Graas), Gusty Graas, Mmes Carole Hartmann, Mandy Minella, Lydie Polfer (par M. Fernand Etgen) et M. Gérard Schockmel;

M. Dan Biancalana, Mmes Taina Bofferding, Liz Braz (par M. Mars Di Bartolomeo), Francine Closener, M. Yves Cruchten, Mme Claire Delcourt, MM. Mars Di Bartolomeo, Georges Engel (par M. Yves Cruchten), Franz Fayot, Claude Haagen, Mme Paulette Lenert et M. Ben Polidori;

MM. Jeff Engelen, Dan Hardy, Fred Keup, Mme Alexandra Schoos et M. Tom Weidig ;

Mme Djuna Bernard, M. Meris Sehovic (par Mme Djuna Bernard), Mmes Sam Tanson et Joëlle Welfring ;

MM. Sven (par M. Marc Goergen) et Marc Goergen ;

MM. Marc Baum et David Wagner.

Freet d'Chamber d'Dispens vum zweete Vote constitutionnel?

(Assentiment)

Dann ass dat esou decidéiert.

4. 8390 – Projet de loi portant approbation de l'Accord entre le Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg et le Gouvernement du Royaume de Belgique relatif aux échanges d'informations en cas d'incident ou d'accident pouvant avoir des conséquences radiologiques, fait à Bruxelles, le 29 mars 2023

Mir kommen dann elo zum Projet de loi 8390, dem Ëmsetze vun engem Accord tëscht Lëtzebuerg an der Belsch iwwert den Informationsaustausch am Fall vun engem Tëschefall, dee radiologesch Follge kéint hunn. D'Riedezäit ass hei nom Basismodell festgeluecht, an zwar huet de Rapporteur 10 Minuten, all Fraktioun an all Sensibilitéit huet 5 Minuten, d'Regierung huet 10 Minuten. Et si schonn ageschriwwen: den Här Laurent Zeimet, den Här Yves Cruchten, den Här Fred Keup, d'Madamm Sam Tanson, den Här David Wagner. An d'Wuert huet elo de Rapporteur vum Projet de loi, den honorabelen Här Gusty Graas. Här Graas, Dir hutt d'Wuert.

Rapport de la Commission des Affaires étrangères et européennes, de la Coopération, du Commerce extérieur et à la Grande Région

M. Gusty Graas (DP), rapporteur | Merci, Här President. D'Atomenergie, dat brauch een hei net ze widerhuelen, déi ass jo immens kontroverséiert. Et gëtt vill Unhänger, et gëtt och vill Géigner. Bei engem Accident ginn natierlech d'Risiko vun der Energieproduktioun besonnesch bemierkbar. Ech erënneren un dëser Plaz un e puer Super-GAUen: Harrisburg 1979, da virun allem Tschernobyl 1986 oder Fukushima 2011. Bei Tschernobyl waren iwwregens méi wéi fënnf Tonne radioaktiv Brennstoff an d'Atmosphär komm. En anere grouse Problem vun der Atomenergie ass natierlech och de Stockage vu Residuen.

Och mir hätte jo bal en Atomkraftwierk hei op Remersche kritt. Dat war am Ufank vun de 1970er-Joren. 1973 haten d'Planungen ugefaang. Du war deemools e memorabele Kongress vun der Sozialistescher Aarbechterpartei an do gouf mat enger knapper Majoritéit fir e Moratorium gestëmmt. Dat hat awer seng Konsequenzen, well den deemolegen Energieminister, de Josy Barthel – dee war awer net an der LSAP –, huet dunn an der Chamber den 20. Juni 1978 ugekënnegt, dass dat Atomkraftwierk zu Remerschen dann net géng gebaut ginn. Haut huet Lëtzebuerg eng aner Positioun. Haut ass Lëtzebuerg géint d'Notze vun der Nuklearenergie.

Wat wichteg ass, ass natierlech, dass bei engem Accident dann direkt ka reagéiert ginn. Informatiounen mussen da ganz séier fléissen. Ech mengen, déi, déi sech nach kënnen drun erënneren, 1986, de Super-GAU vun Tschernobyl – wann ech esou duerch d'Reien hei kucken, wäert deen een oder aneren dat nach bestëmmt an Erënnerung hunn; ech gehéieren och ze deenen –, dat war ganz dramatesch. Déi éischt

Deeg ass et am Fong och praktesch duergestallt ginn, wéi wann dat en harmlosen Tëschefall gewiescht wär. D'Konsequenze si mer duerno awer, wéi gesot, gewuer ginn.

Duerfir ass an deem selwechte Joer och reagéiert ginn, an et ass eng Konventioun ënnerschriwwen ginn, dass am Fong sollen am Fall vun engem Tëschefall direkt Matdeelungen tëschent de Länner echagéiert ginn. Dat gëllt iwwregens net nëmme fir d'Atomzentralen, dat gëllt och fir den Transport vum radioaktive Material respektiv och fir de Stockage. An hei falen och d'Radioisotopen drënner.

Dës Konventioun ass de 27. Oktober 1986 a Kraaft getrueden. Den Artikel 9 vun där Konventioun gesäit och bilateral a multilateral Ofkommense vir. Haut sinn eng ganz Rei där Ofkommessen a Kraaft, déi vun der EU respektiv der Agence internationale de l'énergie atomique ausgeschafft goufen.

Um europäesche Plang ass entre-temps och den ECURIE a Kraaft getrueden, dat ass den European Community Urgent Radiological Information Exchange; dee gouf getest vun 1996 bis 1999. Et ass awer du festgestallt ginn, dass deen Informatiounssystem net performant ass, dass en awer eng Iddi ze lues ass.

An do koum eeben och, wéi gesot, d'Recommandatioun, dass och sougenannte multilateral respektiv bilateral Ofkommessen tëschent deenen eenzele Länner sollen ausgeschafft ginn. Eis Divisioun vun der Radioprotektioun aus der Santé hëlt iwwregens zweemol am Joer u Reunione mat anere Memberstaaten deel. Do gëtt dann de Bilan iwwer vergaangen Aktivitéite gemaach respektiv ginn och nei Aktivitéite geplangt.

Ech mengen, eist Land – dat ass bekannt – ass direkt ëmgi vun zwou Atomzentralen. Déi éischt ass Cattenom; ganz, ganz no, e puer Kilometer Loftlinn nëmme vun der Lëtzebuurger Grenz ewech. An déi, déi an der Géigend wunnen, déi wëssen, wat dat heescht, wa se moies opsti respektiv virun d'Dier ginn a se gesinn dann déi Champignonen do iwwert deene véier Tiern. Dat ass net ëmmer e flott Bild, kann ech Iech soen. An da gëtt et awer och nach Tihange an der Belsch. Dat ass ongeféier 80 Kilometer Loftlinn vun hei ewech. Besonnesch zu Cattenom kënnt et jo – a kuum et och – reegelméisseg zu Stéierfäll, quitta dass mer dobäi direkt informéiert ginn.

Ech wëll och drun erënneren, dass d'Chamber hei schonn oft iwwer Cattenom diskutéiert huet. Ech wëll och drun erënneren, dass mer mat Frankräich schonn esou en Ofkommense iwwert den Austausch vun Informatiounen 1983 ënnerschriwwen hunn.

Mat der Belsch war dat den 28. Abrëll 2004 zu Äischen de Fall. Lëtzebuerg huet et ratifizéiert duerch d'Gesetz vum 27. Abrëll 2006, mee eis Frënn aus der Belsch hunn et bis haut net gemaach. Si hunn et net ëmgesat. Duerfir ass dann en neien Accord ausgeschafft ginn an och ënnerschriwwen ginn, deen datéiert vum 29. Mäerz 2023. En ass zu Bréissel gemaach ginn. Do sinn 13 Artikelen dran. An der Substanz ass et also gréisstendeels dee selwechten Accord wéi dee vun 2004, mat Ausnam, wat et e puer Attributiounen vu Lëtzebuurger Ministeren ubelaangt.

Deen Accord hei ersetzt natierlech net déi aner europäesch international Ofkommessen, mee e komplettéiert se.

Den Artikel 2 – wéi gesot, ech ginn op e puer Artikelen hei an –, deen definéiert déi Autoritéiten, déi kompetent si fir d'Ausféierung vun dësem Accord. Dat ass op der Lëtzebuurger Säit de CGDIS, den Hautkommissariat pour la protection nationale an d'Direktioun vun der Santé aus dem Gesondheitsministère. Déi Autoritéiten kënnen u sech och spezifesch Konventiounen mat

dem belsche Centre de crise national ausschaffen, wéi den Accord u sech soll an der Praxis ëmgesat ginn.

Dann, den Artikel 5, dee seet, dass den Informatiounssystem muss reegelméisseg iwwerpréift ginn, mindestens eemol d'Joer. Den Artikel 9 hält fest, dass, wann en Accident geschitt, dann awer e Korrespondent aus engem anere Land kann op d'Plaz goen, fir sech do selwer e Bild ze maachen.

Deen Accord hei trëtt a Kraaft, wa béid Parteien matdeelen, dass déi intern Konditiounen erfëllt sinn. En ass fir fënnf Joer gutt an e kann och duerno duerch „tacite reconduction“ fir déi selwecht Dauer verlängert ginn.

Här President, Dir Dammen an Dir Hären, den 3. Juni 2024 ass de Projet de loi hei vum Ausseminister deposéiert ginn. Den 21. Oktober ass en an der Kommission virgestallt ginn an an der Persoun vum President vun der Kommission ass och de Rapporteur designéiert ginn.

Den Avis vum Conseil d'État, deen datéiert vum 24. Juli 2024 (veuillez lire: vum 12. Juli 2024). Et war keng Objektioun dran, en huet awer drop opmierksam gemaach, dass déi festgehalen spezifesch Konventiounen op Basis vum Artikel 3 hei net nach eng Kéier vun eis musse votéiert ginn, mee se mussen awer am Journal officiel publizéiert ginn, dat geméiss dem Artikel 46 vun eiser Constitutioun.

Den Avis vun der Chambre du Commerce war vum 17. Juli. Déi war och mam Projet d'accord.

Den 2. Dezember ass de Projet da vun der Kommission unanime akzeptéiert ginn.

Ech géif Iech dann och bidden, mengem Projet hei zouestëmme, a bréngen och gläichzäiteg den Accord vun der DP-Fraktioun. Ech soen Iech Merci.

Plusieurs voix | Très bien!

M. Claude Wiseler, Président | Merci, Här Graas, fir Äre schréfftlechen a fir Äre mündlechen Rapport.

Den éischten ageschriwwene Riedner ass den Här Laurent Zeimet. Här Zeimet.

Discussion générale

M. Laurent Zeimet (CSV) | Merci, Här President. De President-Rapporteur huet wéi gewinnt de Projet gutt resüméiert an erklärt, en huet dat och historesch an de Kontext gesat an en huet och d'Prozedur richteg erëmginn, soudatt mir mat vollstem Vertrauen eisen Accord kënnen zu dësem Projet de loi ginn.

Une voix | Très bien!

M. Claude Wiseler, Président | Merci, Här Zeimet. Här Cruchten.

M. Yves Cruchten (LSAP) | Merci, Här President. Och ech kann den Accord vun der LSAP ginn.

M. Claude Wiseler, Président | Merci, Här Cruchten. Här Keup.

M. Fred Keup (ADR) | Och mir als Fraktioun ginn eisen Accord. Merci.

M. Claude Wiseler, Président | Merci, Här Keup. D'Madamm Tanson.

Mme Sam Tanson (déi gréng) | Jo, merci dem Rapporteur fir de Rapport, dee mech effektiv ganz interesséiert huet. An ech war ganz frou ze héieren, dass d'Positioun vun der Regierung och weiderhin eng géint d'Atomenergie wär. Dat ass natierlech eppes, wat mer ganz genau wäerte kucken. Do gouf et jo och rezent nach Diskussiounen par rapport zu Votte vun der Lëtzebuurger Regierung op europäeschem Niveau. Duerfir jiddwerfalls merci fir dat kloert Bekenntnis vun Ärer Säit.